

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN SEÇMELİ KURANI KERİM, HZ. MUHAMMED'İN HAYATI VE TEMEL DİNİ BİLGİLER DERSLERİNE İLİŞKİN ÖZ ALGILARI

Bilal YORULMAZ*

Özet

Bu araştırma Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algılarını ortaya koymayı amaçlayan bir alan araştırmasıdır. Araştırmaya 2012 yılında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 806 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni katılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmış ve bu anketin geliştirilmesinde daha önce yapılan bilimsel çalışmalardan ve din eğitimi alanında çalışan akademisyenlerden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular cinsiyet, hizmet süresi ve mezuniyet durumu değişkenlerine göre çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda bu değişkenlere göre bazı alanlarda farklılaşmaların olduğu, genel olarak ise öğretmenlerin kendi yeterliliklerini çoğunlukla "iyi" olarak nitelendirmelerine karşın %89'unun seçmeli derslerle ilgili hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı ve Temel Dini Bilgiler Dersleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öz Algıları

SELF-PERCEPTION OF TEACHERS OF THE COURSE "CULTURE OF RELIGION AND KNOWLEDGE OF ETHICS" ABOUT THE NEW ELECTIVE COURSES "QUR'AN", "THE LIFE OF PROPHET MUHAMMED (PBUH)" AND "BASIC RELIGIOUS KNOWLEDGE"

Abstract

This field research studied the self-perception of teachers of the course "Culture of Religion And Knowledge of Ethics" about the new elective courses "Qur'an", "The Life of Prophet Muhammad (pbuh)" and "Basic Religious Knowledge". Participants in the research included 806 teachers working in Turkey, in 2012.

* Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü, Öğretim Üyesi

The data for the study were collected with questionnaires created with the aid of prior academic research and religious educators. The study analyzed and evaluated its findings under the headings of: sex (male or female); number of years taught; and education. Teachers generally said that their capability is enough but in-service training is necessary (%89 of teachers).

Keywords: Religious Education; Elective Courses “Qur’an”, “The Life of Prophet Muhammed (pbuh)” and “Basic Religious Knowledge”; “Culture of Religion And Knowledge of Ethics” teachers’ self-perception.

I. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, sınırlılıkları, yöntemi, verilerin toplanması ve çözümü, evreni ve örneklemini başlıklarına yer verildikten sonra bulgular ele alınacak ve yorumlanacaktır.

II. Araştırmanın Problemi

1982 Anayasasının 24. Maddesi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu hale getirilmiş ve bunun dışındaki din eğitiminin kişilerin talebine bağlı olduğu ifade edilmiştir: “*Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin denetim ve gözetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de yasal temsilcisinin talebine bağlıdır.*” [1]

1982 Anayasasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2012 yılında yayımlanan 37 Sayılı ‘Seçmeli Dersler’ Konulu Genelge ve Eklerine göre Ortaokullarda isteğe bağlı olarak Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin okutulmasına karar verilmiştir [2]. Aslında bu maddenin kabulü ile beraber 1982 Anayasasının ilgili maddesinin kapsamı ilk kez tamamen yerine getirilmiş olmaktadır. 24. maddede yer alan “Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de yasal temsilcisinin talebine bağlıdır.” ifadesi bu güne kadar yaygın din eğitimi kurumları olan Kur’an kursları ve camiler dışında uygulanmamıştır. Bu derslerin isteğe bağlı olarak müfredata dâhil edilmesinin ardından 24. maddenin işlevi tam olarak yerine getirilmeye başlanmıştır.

Seçmeli derslerin müfredata dâhil edilmesi olumlu bir gelişme iken bu dersleri işleyecek öğretmenlerin farklı kurumlarda yetişmiş olmaları üzerinde durulması gereken bir konudur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü ilk olarak 1998-1999 eğitim-öğretim yılında ilahiyat fakülteleri bünyesinde öğretime başlamıştır [3,18]. Bu yıla kadar ilahiyat fakülteleri hem formasyon eğitimi hem alan eğitimi vermiş [4] bu yıldan sonra ise fakültelerin ilahiyat bölümünden formasyon eğitimi kaldırılmıştır. Böylece ilahiyat fakülteleri İlahiyat ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği şeklinde iki bölüme ayrılmış ilahiyatlardan formasyon eğitimi tamamen kaldırılırken, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünün alan dersleri azaltılmıştır [5]. 2006-2007 yılında ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü adıyla eğitim fakültelerine aktarılmıştır [6]. Bu bölümlerin eği-

tim fakültelerine geçişinin ilahiyat fakülteleriyle bağları zayıflattığı ve alan derslerindeki verimin azalmasına sebep olduğu gözlenmiştir.

YÖK 2009 yılında Fen Edebiyat Fakülteleri ve İlahiyat Fakültelerine öğretmen yetiştirme hakkı vermiş, [7] fakat bu karar Danıştay tarafından 1 yıl sonra iptal edilmiştir [8]. Bu süreçten sonra 2012 yılında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümleri tekrar ilahiyat fakültelerine alınmıştır. Fakat henüz mezun vermemişlerdir.

Kuruluşundan beri öğretmen yetiştiren ve 20215 sayılı Resmi Gazete’de öğretmen yetiştiren bir kurum olduğu açıkça ifade edilen [9] İlahiyat fakültelerinin mezunları 1998’den sonra tezsiz yüksek lisans programları ve formasyon kursları ile ortaöğretim kurumlarında öğretmen olabilmişlerdir [10,19]. Fakat bu program ve kursların bir yıla sıkıştırılmış olmaları, öğrencilerin öğrenci psikolojisinden ve tavrından uzaklaşmış olmaları, derslere devam edememeleri, formasyon eğitimini bir formalite olarak görmeleri gibi nedenlerle verimli olamadıkları ve öğretmen adaylarına gerekli pedagojik formasyonu sağlayamadıkları gözlenmiştir.

Yukarıdaki tarihten hareketle mezuniyet bakımından 6 tür Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ile karşı karşıya kalınmıştır [11].

1. Yüksek İslam Enstitüsü Mezunları
2. Eski Lisans İlahiyat Fakültesi Mezunları
3. İlahiyat Fakültesi mezunu olup sonradan formasyon alanlar
4. İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunları
5. Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunları
6. YÖK’ün 2009 yılındaki kararı ile İlahiyat Fakülteleri bünyesinde formasyon alanlar

Yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı halihazırda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yapan öğretmenlerin seçmeli dersleri işlemede kimisinin alan bilgisi bakımından, kimisinin pedagojik formasyon bakımından eksikliklerinin olduğu düşünülmektedir [12].

III. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur’ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algılarını tespit etmek, MEB ve ilahiyat fakültesi ilgililerine veri desteği sağlamak ve önerilerde bulunmaktır. Bu nedenle araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur’ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur’ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algıları hizmet süresi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerine yönelik öz algıları mezun olunan bölüm değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümü mezunlarının alan bilgisi bakımından öz algıları ilahiyat fakültesi mezunlarından düşük müdür?
- İlahiyat Fakültesi mezunlarının pedagojik formasyon bakımından öz algıları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü mezunlarından düşük müdür?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri alanları ile ilgili akademik dergileri takip etmekte midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri alanları ile ilgili kitaplar okuyarak kendilerini geliştirmekte midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri kendilerini tecvit, mahreç ve Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda yetersiz hissetmekte midirler? Bu öğretmenler Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahip midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri Hz. Muhammed'in hayatını bilme konusunda kendilerini yeterli hissetmekte ve belirli aralıklarla siyer kitapları okuyarak bilgilerini tazelemekte midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin çoğu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında Hz. Muhammed'in (sav) hayatını detaylı anlatma tecrübesine sahip midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin çoğu Temel Dini Bilgiler dersinde kendilerini yeterli görmekte midirler?
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin büyük çoğunluğu hem alan bilgisi hem de öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitime ihtiyaç duymakta mıdır?

IV. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada elde edilen veriler ve değerlendirmeler ankete katılan öğretmenlerle ve ölçme aracının uygulandığı zaman dilimi (2012-2013 eğitim-öğretim yılı) ile sınırlıdır. Ölçme aracı ile elde edilen veriler öğretmenlerin verdikleri bilgilere dayanmaktadır.

V. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelini bünyesinde barındıran genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. İlişkisel tarama modelleri iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlar [13].

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesinde öğretmen yeterlilikleri üzerine daha önce yapılan araştırmalardan ve din eğitimi alanında çalışan akademisyenlerden faydalanılmıştır.

VI. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada öncelikle ilgili literatür taranmış ve bir taslak anket formu geliştirilmiştir. Geliştirilen taslak anket formu alanında uzman din eğitimcilerinin değerlendirmelerine sunulmuş ve son şeklini almıştır. Ortaya çıkan anket araştırmanın evrenini temsil edeceği düşünülen örneklem grubuna uygulanmış ve veriler toplanmıştır.

Uygulanan anket formunda 5 tanesi öğretmenlerin kişisel özellikleriyle ilgili olmak üzere toplam 20 soru bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi açık uçlu diğerleri çoktan seçmeli sorulardır.

Ölçme aracından elde edilen veriler SPSS paket programı ile çözümlenmiştir. Verilerin analizi ve hipotezlerin test edilmesinde frekans dağılımı (N) ve yüzde oranı (%) kullanılmıştır. Gerekli görülen durumlarda (Tablo2-7) “ki kare” testi uygulanmıştır. Çalışmada anlamlılığı belirlemek için $\alpha = 0,05$ alınmıştır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplarda yüksek orana sahip cevaplar araştırma metnine alınmış diğerleri “Diğer” başlığı altında değerlendirilmiştir.

VII. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında ülkemizde görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleridir. Araştırmanın örnekleme ise ülkemizin çeşitli illerinden çalışmamıza gönüllü olarak katılan 806 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenidir.

Örneklem seçimi gelişigüzel örnekleme türünde yapılmıştır. Gelişigüzel örnekleme araştırmacının belirlediği örneklem büyüklüğüne göre evrenden kendi kanaatları yönünde bir parçayı seçmesidir [14]. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine mail grupları vasıtasıyla çağrıda bulunmuş, gönüllü öğretmenler araştırmaya online anket formunu doldurarak katılmışlardır.

Örneklemin çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı

Şehir	N	Şehir	N	Şehir	N
Adana	16	Edirne	3	Manisa	7
Adıyaman	7	Elazığ	6	Mardin	6
Afyon	9	Erzincan	6	Mersin	15
Ağrı	2	Erzurum	10	Muğla	9
Aksaray	10	Eskişehir	11	Muş	3
Amasya	4	G. Antep	11	Nevşehir	5
Ankara	38	Giresun	3	Niğde	5
Antalya	14	Hakkari	2	Ordu	7
Ardahan	1	Hatay	3	Osmaniye	4
Artvin	3	Iğdır	4	Rize	4
Aydın	7	İsparta	1	Sakarya	20
Balıkesir	12	İstanbul	214	Samsun	16

Şehir	N	Şehir	N	Şehir	N
Bartın	1	İzmir	19	Siirt	1
Batman	4	K. Maraş	6	Sinop	4
Bayburt	2	Karabük	1	Sivas	11
Bilecik	3	Karaman	7	Ş. Urfa	8
Bingöl	4	Kars	1	Şırnak	1
Bitlis	8	Kastamonu	4	Tekirdağ	5
Bolu	3	Kayseri	19	Tokat	5
Burdur	1	Kırıkkale	3	Trabzon	3
Bursa	28	Kırklareli	2	Uşak	6
Çanakkale	2	Kırşehir	1	Van	6
Çankırı	1	Kilis	3	Yalova	2
Çorum	2	Kocaeli	22	Yozgat	9
Denizli	17	Konya	46	Yurtdışı	3
Diyarbakır	7	Kütahya	11	Zonguldak	2
Düzce	4	Malatya	9	Toplam	806

Cinsiyet	N	%
Bayan	238	29,5
Erkek	568	70,5
Toplam	806	100,0

Hizmet Süresi	N	%
1-5 yıl	259	32,1
6-10 yıl	235	29,2
11-20 yıl	169	21,0
21 ve üzeri	143	17,7
Toplam	806	100,0

Lisans Mezuniyet Durumu	N	%
Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü	72	8,9
İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	176	21,8
İlahiyat Fakültesi İlahiyat Bölümü	542	67,2
Yüksek İslam Enstitüsü	16	2,0
Toplam	806	100,0

Son Mezuniyet Durumu	N	%
Doktora	16	2,0
Yüksek Lisans	176	21,8
Lisans	614	76,2
Toplam	806	100,0

Görev Yaptığı Kurum Türü	N	%
İlkokul/Ortaokul	555	68,9
İlkokul/Ortaokul, Lise	24	3,0
Lise	227	28,2
Toplam	806	100,0

VIII. Bulgular ve Yorum

VIII.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Erkek ve Bayan öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edilmiş ve oranların büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Burada sadece anlamlı farklılıkların olduğu tablolara yer verilecektir. Ele alınmayan tablolarda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo.2. Kur'an-ı Kerim Öğretim Yöntemleri Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu

Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda kendinizi yeterli hissediyor musunuz?			Çok iyi	İyi	Orta	Yetersiz
Cinsiyetiniz	Bayan	N	19	114	78	27
		%	8,0%	47,9%	32,8%	11,3%
	Erkek	N	99	304	147	18
		%	17,4%	53,5%	25,9%	3,2%
Toplam		N	118	418	225	45
%		14,6%	51,9%	27,9%	5,6%	
Anlamlılık			P = ,000 < 0,05			

Araştırmaya katılan bayan öğretmenlerin % 8'i Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda kendilerini çok iyi, % 47,9'u iyi, % 32,8'i orta ve % 11,3'ü yetersiz hissetmektedir. Erkek öğretmenlerin ise % 17,4'ü kendilerini çok iyi, % 53,5'i iyi, % 25,9'u orta ve % 3,2'si yetersiz olarak görmektedirler. Tabloya göre erkek öğretmenler bayanlara göre daha yüksek öz algı değerlerine sahiptirler.

Tablo.3. Daha Önce Herhangi Bir Öğrenci Grubuna Kur'ân-ı Kerîm Öğretmiş Olma Durumu

Daha önce herhangi bir öğrenci grubuna Kur'ân-ı Kerîm öğrettiniz mi?			Evet	Hayır
Cinsiyetiniz	Bayan	N	153	85
		%	64,3%	35,7%
	Erkek	N	440	128
		%	77,5%	22,5%
Toplam		N	593	213
%			73,6%	26,4%
Anlamlılık			P = ,000 < 0,05	

Tablo 3'te açık bir şekilde görüldüğü gibi bayan öğretmenlerin % 64,3'ü Kur'ân-ı Kerîm öğretme tecrübesine sahipken erkek öğretmenlerin % 77,5'i Kur'ân-ı Kerîm öğretimi konusunda tecrübe sahibidir. Tablo 2 ile birlikte değerlendirildiğinde erkek öğretmenlerin daha tecrübeli olmalarının yüksek öz algı değerlerine sahip olmalarında etkin rol oynadığı öne sürülebilir.

Tablo 2 ve tablo 3'te ortaya çıkan durum Hz. Peygamberin hayatını öğretme konusunda kendini yeterli hissetme ve bu alanda tecrübeye sahip olma maddelerinde de görülmektedir. Burada da erkek öğreticiler daha yüksek öz algı değerlerine ve tecrübeye sahiptirler.

VIII.2. Görev Süresi Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Görev süresi değişkenine göre elde edilen verilerin büyük çoğunluğu paralellik arz etmektedir. Farklı hizmet süresine sahip öğretmenlerin araştırma sorularına verdikleri cevaplarda benzerlikler vardır. Burada sadece anlamlı farklılaşmaların olduğu tablolar ele alınacaktır.

Tablo.4. Daha Önce Herhangi Bir Öğrenci Grubuna Kur'ân-ı Kerîm Öğretmiş Olma Durumu

Daha önce herhangi bir öğrenci grubuna Kur'ân-ı Kerîm öğrettiniz mi?			Evet	Hayır
Görev süreniz	1-5 yıl	N	188	71
		%	72,6%	27,4%
	6-10 yıl	N	155	80
		%	66,0%	34,0%
	11-20 yıl	N	128	41
		%	75,7%	24,3%
	21 ve üzeri	N	122	21
		%	85,3%	14,7%
Toplam		N	593	213
%			73,6%	26,4%
Anlamlılık			P = ,000 < 0,05	

Tablo 4'te açıkça görüldüğü gibi hizmet süresi 1-5 yıl olanların % 72,6'sı, 6-10 yıl olanların % 66'sı, 11-20 yıl olanların % 75,7'si, 21 ve üzeri olanların % 85,3'ü Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahiptir. Gruplar içerisinde en tecrübelisi 21 ve üzeri hizmet süresine sahip olanlar, en tecrübesizi ise 6-10 yıl hizmet süresine sahip olanlardır. Aynı durum Hz. Peygamberin hayatını anlatma tecrübesinde de görülmektedir. Yine gruplar içerisinde en tecrübelisi 21 ve üzeri hizmet süresine sahip olanlar (%65), en tecrübesizi 6-10 yıl hizmet süresine sahip olanlardır (%40).

Tablo.5. Hz. Peygamberin Hayatı Hakkında Üniversitede Okunan Derslerin/Kitapların Dışında Kitap Okuma Durumu

Hz. Peygamberin hayatı hakkında üniversitede okuduğunuz derslerin/kitapların dışında kaç kitap okudunuz?			1 kitap	2-3 kitap	4-5 kitap	5'ten fazla	Fakültede okuduğum kitaplar yeterli. Başka okumadım
Görev süreniz	1-5 yıl	N	11	72	53	120	3
		%	4,2%	27,8%	20,5%	46,3%	1,2%
	6-10 yıl	N	4	47	52	131	1
		%	1,7%	20,0%	22,1%	55,7%	,4%
	11-20 yıl	N	3	23	24	115	4
		%	1,8%	13,6%	14,2%	68,0%	2,4%
	21 ve üzeri	N	1	13	23	106	0
		%	,7%	9,1%	16,1%	74,1%	,0%
Toplam		N	19	155	152	472	8
%			19,2%	18,9%	58,6%	1,0%	
Anlamlılık			P = ,000 < 0,05				

Tablo 5'te de görüldüğü üzere hizmet süresi 1-5 yıl olanların % 46,3'ü, 6-10 yıl olanların % 55,7'si, 11-20 yıl olanların % 68'i, 21 ve üzeri olanların % 74,1'i Hz. Peygamberin hayatı hakkında beşten fazla kitap okumuştur. Hizmet süresi ve kitap okuma oranı arasında doğru orantı olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin hizmet süreleri boyunca farklı kitaplar okuyarak bilgilerini canlı tutmaya çalıştıklarını ve hizmet süresi arttıkça okudukları kitapların da arttığını göstermektedir. Kitap okuma oranlarının tüm gruplarda yüksek oluşu öğretmenlerin yüksek öz algıya sahip olmalarıyla ilgili bir açıklama sunmaktadır.

VIII.3. Mezuniyet Durumuna Göre Elde Edilen Bulgular

Mezuniyet değişkenine göre elde edilen bulgular da çoğunlukla paralellik arz etmekte ve küçük oranlarda farklılaşmaktadır. Burada sadece anlamlı farklılaşmaların olduğu tablolara yer verilecektir.

Tablo.6. Mahreç Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu

Mahreç konusunda (bilgi ve uygulama) kendinizi yeterli hissediyor musunuz?			Çok iyi	İyi	Orta	Yetersiz
Lisansta mezun olduğunuz bölüm	Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü	N	16	30	18	8
		%	22,2	41,7	25,0	11,1
	İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	N	33	84	49	10
		%	18,8	47,7	27,8	5,7
	İlahiyat Fakültesi ilahiyat bölümü	N	132	271	115	24
		%	24,4	50,0	21,2	4,4
Yüksek İslam Enstitüsü	N	6	6	3	1	
	%	37,5	37,5	18,8	6,3	
Toplam	N	187	391	185	43	
%		23,2	48,5	23,0	5,3	
Anlamlılık	P = ,000 < 0,05					

Arap harflerinin mahreçlerini bilme ve uygulama bakımından Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunu öğretmenlerin % 22,6'sı kendilerini çok iyi, % 41,7'si iyi, % 25'i orta ve % 11,1'i yetersiz hissetmektedir. İlahiyat fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının % 18,8'i kendilerini çok iyi, % 47,7'si iyi, % 27,8'i orta ve % 5,7'si yetersiz olarak değerlendirmektedir. İlahiyat Fakültesi mezunlarının % 24,4'ü kendilerini çok iyi, % 50'si iyi, % 21,2'si orta ve % 4,4'ü yetersiz olarak nitelendirmektedir. Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının ise % 37,5'i kendilerini çok iyi, % 37,5'i iyi, % 18,8'i orta ve % 6,3'ü yetersiz olarak görmektedirler. Kendini çok iyi ve iyi olarak nitelendirme bakımından en yüksek oran yüksek İslam Enstitüsü mezunlarındadır (%75). Onları ilahiyat Fakültesi mezunları takip etmektedir (%74,4). İlahiyat fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunları %66,5; Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunları ise %63,9 oranına sahiptir. Bu durum Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının kendilerini daha yetersiz hissettiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca kendilerini yetersiz hissetme bakımından en yüksek oran (%11,1) Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarına aittir.

Bu bulgulara benzer bulgular Kur'an-ı Kerim öğretim metodları konusunda da görülmektedir. Yukarıdaki tabloda olduğu gibi Kur'an-ı Kerim öğretim metodları konusunda da kendini en yetkin gören gruplar sırasıyla Yüksek İslam Enstitüsü mezunları (%75), İlahiyat Fakültesi mezunları (%69,8), İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunları (%59,7) ve Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarıdır (%56,9). Bu alanda da kendini en yetersiz hissedenler yine Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarıdır (%12,5).

Temel Dini Bilgiler dersini vermede alan bilgisinin yeterliliği konusunda da benzer bulgular ortaya çıkmakta ve sıralama değişmemektedir. Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının % 100'ü,

İlahiyat Fakültesi mezunlarının % 92,6'sı, İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının %89,7'si, Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının ise % 72,2'si Temel Dini Bilgiler dersini vermede alan bilgilerinin “her zaman” ve “çoğunlukla” yeterli olduğunu söylemektedirler.

Hız. Muhammed'in (sav) hayatını bilme bakımından kendini yeterli hissetme durumu söz konusu olduğunda ise sıralamada İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının bir basamak yükseldiği görülmektedir. Bu konuda Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının % 100'ü, ilahiyat fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının % 86,4'ü, İlahiyat Fakültesi mezunlarının %83,8'i, Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının % 65,3'ü kendini iyi ve çok iyi olarak nitelendirmektedirler.

Tablo.7. Daha Önce Herhangi Bir Öğrenci Grubuna Kur'an-ı Kerim Öğretme Durumu

Daha önce herhangi bir öğrenci grubuna Kur'an-ı Kerim öğrettiniz mi?			Evet	Hayır
Lisansta mezun olduğunuz bölüm	Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü	N	43	29
		%	59,7%	40,3%
	İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü	N	115	61
		%	65,3%	34,7%
	İlahiyat Fakültesi ilahiyat bölümü	N	421	121
		%	77,7%	22,3%
	Yüksek İslam Enstitüsü	N	14	2
		%	87,5%	12,5%
Toplam	N	593	213	
%		26,4%		
Anlamlılık	P = ,000 < 0,05			

Tablo 6 ve benzeri bulgulara paralel olarak Kur'an-ı Kerim öğretimi konusunda en tecrübeli grup Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarıdır. Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının % 87,5'i İlahiyat Fakültesi mezunlarının % 77,7'si, İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının % 65,3'ü, Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının % 59,7'si Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahiptir.

Kur'an-ı Kerim öğretim metodları konusunda kendini yetkin görme oranları ile tecrübe oranları karşılaştırıldığında kendini yetkin görme oranlarının tüm gruplarda tecrübe oranlarından düşük olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin kendileri hakkında bir yargıya varırken tecrübelerini göz önüne aldıklarını ve gerçekçi algılara sahip olduklarını göstermektedir. Tecrübeleri sonucunda bazı öğretmenler kendilerini iyi ve çok iyi olarak nitelendirirken, bazıları orta ve yetersiz olarak değerlendirebilmiştir.

Hız. Muhammed'in (sav) hayatını öğretme tecrübesine sahip olma durumu ile ilgili bulgular Tablo 7'deki bulgularla paralellik arz etmektedir. Mezuniyet türüne göre sıralama değişmemekle birlikte, oranlarda ciddi düşüşler görülmektedir. Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının % 68,8'i, ilahiyat Fakültesi mezunlarının % 55,9'u, İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunlarının % 39,2'si, Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının % 37,5'i Hız. Muhammed'in (sav) hayatını öğretme tecrübesine sahiptir.

Bu bulgular toplumumuzda Kur'an-ı Kerim öğretiminin çok yaygın olduğunu, Hız. Peygamberin hayatının öğretimine ise gerektiği kadar yer verilmediğini göstermektedir. Dolayısıyla Hız. Muhammed'in Hayatı seçmeli dersi bu eksikliği giderme adına büyük öneme sahiptir.

VIII.4. Değişken Gözetmeksizin Yapılan İncelemede Elde Edilen Bulgular

Tablo.8. Eğitim ve İlahiyat Alanı İle İlgili Dergileri Takip Etme Durumu

Dergi Takip Etme Durumu		
	N	%
Hayır	611	76
Evet	195	24
Yeni Ümit	38	4,7
Diyanet Dergi Diyanet İlmi Dergi	16	2
Değerler Eğitimi Dergisi	14	1,7
Sızıntı	12	1,5
Altınoluk	11	1,4
İslamiyat	11	1,4
DEM Dergi	10	1,2
Diğer	83	10

"Eğitim ve ilahiyat alanı ile ilgili akademik dergileri takip eder misiniz?" sorusuna katılımcıların % 76'sı hayır cevabını vermiştir. Evet cevabı veren öğretmenler yaklaşık 40 farklı akademik/akademik olmayan dergi ismi vermişlerdir. Bu dergiler içerisinde en popüler olanları Yeni Ümit (N=38), Diyanet İlmi Dergi (N=16), Değerler Eğitimi Dergisi (N=14), Sızıntı (N=12), Altınoluk (N=11), İslamiyat (N=11), DEM Dergi (N=10)'dir. Ortay çıkan veriler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin çoğunun alanlarına ait akademik dergileri takip etmediklerini göstermektedir. Bu durum öğretmenlerin kendi alanlarında meydana gelen gelişmeleri takip edememeleri sonucunu doğuracağından olumsuz sonuçlara sebep olabilecektir.

Tablo.9. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Hazırlanırken Ek Kaynaklara Ulaşma Durumu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde;		
	N	%
Ek kitaplar okur, gelişmeleri takip ederim. Derslerimde bu bilgileri kullanırım.	762	94,5
Fakülteden aldığım bilgiler yeterlidir. Bu bilgileri kullanarak dersleri işlerim	44	5,5
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 94,5'i Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine hazırlanırken fakülteden aldıkları bilgilerle yetinmeyip ek kitaplar okuduklarını, farklı kaynaklara ulaşarak derslerinde bu bilgileri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 5,5'i ise fakültede edindikleri bilgilerin yeterli olduğunu ve bu bilgilerle dersleri işlediklerini söylemektedirler. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin neredeyse tamamının gelişmeleri takip ederek bilgilerini tazelemeleri eğitim öğretimin kalitesi bakımından çok önemlidir.

Tablo.10. Öğretmenlerin Tecvit Konusunda (Bilgi ve Uygulama) Kendilerini Yeterli Hissetme Durumları

Tecvit konusunda (bilgi ve uygulama) kendinizi yeterli hissediyor musunuz?		
	N	%
Çok iyi	189	23,4
İyi	399	49,5
Orta	184	22,8
Yetersiz	34	4,2
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 23,4'ü tecvit bilgisine sahip olma ve uygulama bakımından kendilerini çok iyi, % 49,5'i iyi, % 22,8'i orta ve % 4,2'si yetersiz olarak görmektedirler. Öğretmenlerin % 27'sinin orta ve yetersiz olarak kendilerini tanımlaması seçmeli Kur'ân-ı Kerim dersinin verimliliği açısından düşündürücüdür.

Tablo.10. Öğretmenlerin Mahreç Konusunda (Bilgi Ve Uygulama) Kendilerini Yeterli Hissetme Durumları

Mahreç konusunda (bilgi ve uygulama) kendinizi yeterli hissediyor musunuz?		
	N	%
Çok iyi	187	23,2
İyi	391	48,5
Orta	185	23,0
Yetersiz	43	5,3
Toplam	806	100,0

Tablo 10'daki verilerle tablo 9'daki veriler birbirilerine çok yakın değerlere sahiptir. Bu durum mahreç ve tecvit bilgisinin bir arada verilmesinden kaynaklanmaktadır. Kur'an Kursu, İmam Hatip Lisesi ya da İlahiyat Fakültesinde iyi bir Kur'an eğitimi alan öğretmenler bu iki alanda da kendilerini yetkin hissetmektedirler. Öğretmenlerin %23,2'si kendilerini mahreç bilgisine sahip olma ve uygulama bakımından çok iyi, % 48,5'i iyi, % 23'ü orta ve % 5,3'ü yetersiz olarak değerlendirmektedir.

Tablo.11. Öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim Öğretim Yöntemleri Konusunda Kendilerini Yeterli Hissetme Durumları

Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda kendinizi yeterli hissediyor musunuz?		
	N	%
Çok iyi	118	14,6
İyi	418	51,9
Orta	225	27,9
Yetersiz	45	5,6
Toplam	806	100,0

Tablo 11'de de açık bir şekilde görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin % 14,6'sı kendilerini Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda çok iyi, % 51,9'u iyi, % 27,9'u orta ve % 5,6'sı yetersiz olarak nitelendirmektedirler. Tablo 9 ve tablo 10 ile birlikte değerlendirildiğinde tecvit ve mahreç bilgisine sahip olma bakımından kendilerini orta ve yetersiz olarak görenlerin oranı yaklaşık % 27 iken Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda bu oran % 33,5'e yükselmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini verecek öğretmenlerin üçte biri bu dersi öğretmek için kendini yeterli görmemektedir.

Tablo.12. Kur'ân-ı Kerîm Öğretme Tecrübesine Sahip Olma Durumu

Daha önce herhangi bir öğrenci grubuna Kur'ân-ı Kerîm öğrettiniz mi?		
	N	%
Evet	593	73,6
Hayır	213	26,4
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 73,6'sı Kur'ân-ı Kerîm öğretme tecrübesine sahiptir. Bu oran yüksek bir orandır ve öğretmenlerin öz algı oluşturmalarında etkisi olduğunu düşündürmektedir. Seçmeli Kur'ân-ı Kerîm dersini işleyecek öğretmenlerin % 26,4'lük azımsanmayacak bir kısmı ise bu dersi ile defa verecektir.

Tablo.13. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatını Bilme Konusunda Kendilerini Yeterli Hissetme Durumları

Hz. Muhammed'in hayatı konusunda (bilgi) kendinizi yeterli hissediyor musunuz?		
	N	%
Çok iyi	205	25,4
İyi	464	57,6
Orta	130	16,1
Yetersiz	7	,9
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 25,4'ü Hz. Muhammed'in (sav) hayatını bilme konusunda kendilerini çok iyi, % 57,6'sı iyi, % 16,1'i orta ve % 0,9'u yetersiz olarak değerlendirmektedir. Tablo 9 ve tablo 10 ile birlikte değerlendirildiğinde kendilerini orta ve yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı % 17'ye kadar düşmüştür. Bu durum derslerin daha verimli işlenebilmesi adına olumlu bir bulgudur.

Tablo.14. Öğretmenlerin Hz. Peygamberin Hayatı Hakkında Üniversitede Okudukları Derslerin/Kitapların Dışında Kitap Okuma Durumu

Hz. Peygamberin hayatı hakkında üniversitede okuduğunuz derslerin/kitapların dışında kaç kitap okudunuz?		
	N	%
1 kitap	19	2,4
2-3 kitap	155	19,2
4-5 kitap	152	18,9
5'ten fazla	472	58,6
Fakültede okuduğum kitaplar yeterli. Başka okumadım	8	1,0
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 2,4'ü fakülte öğreniminden sonra Hz. Muhammed'in (sav) hayatı hakkında 1 kitap, % 19,2'si 2-3 kitap, % 18,9'u 4-5 kitap ve % 58,6'sı 5'ten fazla kitap okumuşlardır. Öğretmenlerin % 1'i ise fakültede aldıkları bilgilerin yeterli olduğunu ve başka kitap okumadıklarını ifade etmişlerdir. Bu tablo, tablo 13 ile birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenlerin mütevazı öz algılara sahip oldukları görülmektedir. Fakülteden sonra ek kitap okuma oranının % 99; 5'ten fazla kitap okuma oranının % 58,6 olduğu düşünüldüğünde Hz. Peygamberin Hayatı bilgisine sahip olma konusunda "çok iyi" derecede yeterliliğe sahip öğretmenlerin % 60'tan fazla olması beklenebilir.

Tablo.15. Öğretmenlerin Hz. Peygamberin Hayatı İle İlgili Kitap Okuma Sıklığı Durumu

Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili en son ne zaman kitap okudunuz?		
	N	%
1 yıldan önce	178	22,1
Geçen ay	228	28,3
son 1 yıl içinde	400	49,6
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 22,1'i Hz. Muhammed'in (sav) hayatı ile ilgili en son bir yıl önce, % 28,3'ü geçen ay, % 49,6'sı ise son bir yıl içinde kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin % 77,9'unun son bir yıl içerisinde (Bunların da % 28,3'ü son bir ay içinde) Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili kitap okumuş olması bilgilerini canlı tutmaya çalıştıklarını ve belli aralıklarla farklı kitaplar okuyarak bilgilerini tazelediklerini göstermektedir.

Tablo.16. Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hz. Peygamberin Hayatını Daha Detaylı Öğretme Tecrübesi Durumu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında Hz. Peygamberin hayatını daha detaylı öğretme deneyiminiz var mı?		
	N	%
Evet	410	50,9
Hayır	396	49,1
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50,9'unun Hz. Peygamberin Hayatını Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin dışında da anlatma tecrübesi bulunmaktadır. Fakat tablo 12 ile birlikte değerlendirildiğinde (% 73,6), bu oranın çok düşük kaldığı görülmektedir. Bu durum toplumuzda Kur'an-ı Kerim öğretiminin yaygın olduğunu, buna karşın siyer öğretiminin ikinci planda kaldığını göstermektedir. Seçmeli Hz. Muhammed'in (sav) hayatı dersi bu eksikliği giderme adına önemli bir fırsattır.

Tablo.17. Öğretmenlerin Yetişkinler İçin Uygun Gördükleri Siyer Kitapları

Sizce yetişkinler için en iyi siyer kitabı hangisidir?		
	N	%
Hiçbir fikrim yok	253	31
Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi	125	16
Salih Suruç, Peygamberimizin Hayatı	100	12
M. Fethullah Gülen, Sonsuz Nur	57	7,1
Martin Lings, Hz. Muhammed'in Hayatı	46	5,7
Reşit Haylamaz, Efendimiz	43	5,3
İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı	31	3,8
Hatümü'l-Enbiya, Ali Himmet Berki-Osman Keskiöğlü	19	2,4
Asım Köksal, Hz. Muhammed ve İslamiyet (İslam Tarihi)	19	2,4
Ramazan El Bütü, Fıkhus-Sire	17	2,1
Diğer	96	12

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 31'i "Sizce yetişkinler için en iyi siyer kitabı hangisidir?" sorusuna "Hiçbir fikrim yok" şeklinde cevap vermiştir. Öğretmenlerin % 69'u ise bir ya da daha fazla kitabı tercih etmişlerdir. Soru açık uçlu olarak hazırlanmış ve öğretmenlerin birden fazla kitap yazabilmelerine imkan tanınmıştır. Katılımcıların % 16'sı Muhammed Hamidullah'ın, % 12'si Salih Suruç'un, % 7,1'i M. Fethullah Gülen'in, % 5,7'si Martin Lings'in, % 5,3'ü Reşit Haylamaz'ın, % 3,8'i İbrahim Sarıçam'ın, % 2,4'ü Osman Keskiöğlü'nün, % 2,4'ü Asım Köksal'ın ve % 2,1'i Ramazan El-Bütü'nün siyer kitabını tercih etmiştir.

Tablo 14 ile birlikte değerlendirildiğinde, Hz. Muhammed'in Hayatı hakkında en az 2-3 kitap okuduğunu ifade edenlerin oranı % 96 iken "Sizce yetişkinler için en iyi siyer kitabı hangisidir?" sorusuna "Hiçbir fikrim yok" şeklinde cevap verenlerin oranının % 31 çıkması şaşırtıcıdır. Hz. Peygamberin hayatı ile ilgili en az 2-3 kitap okumuş birisinin en azından bir kitabı en iyi olarak belirtmesi beklenmektedir. Buradaki şaşırtıcı sonucu tablo 15'teki verilerle de açıklamak mümkündür. Bu verilere göre, öğretmenlerin % 21,2'si Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı hakkında en son 1 yıldan uzun bir süre önce kitap okuduğunu ifade etmiştir. Uzun süre önce okunan bir kitabın isminin bile unutulduğu göz önüne alınırsa Hz. Peygamberin hayatı hakkında belli aralıklarla kitap okuyup bilgileri tazelemenin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Tablo.18. Öğretmenlerin Öğrenciler İçin Uygun Gördükleri Siyer Kitapları

Sizce öğrencileriniz için en iyi siyer kitabı hangisidir?		
	N	%
Hiçbir Fikrim yok	363	45
Salih Suruç, Peygamberimizin Hayatı	62	7,7
DİB, Peygamberimi Öğreniyorum	52	6,5
Efendimiz, Reşit Haylamaz	41	5,1
Nurdan Damla, 365 Günde Sevgili Peygamberim	33	4,1
Hatemü'l-Enbiya, Ali Himmet Berki-Osman Keskiöglü	23	2,9
Martin Lings, Hz. Muhammed'in Hayatı	22	2,7
M. Fethullah Gülen, Sonsuz Nur	13	1,6
Diğer	197	24

"Sizce öğrencileriniz için en iyi siyer kitabı hangisidir?" sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin % 45'i hiçbir fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. Tablo 17'deki verilerle (% 31) karşılaştırıldığında, bu oranın çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin yarıya yakınının bu ders için bir hazırlık içerisinde bulunmadığına dair bir fikir vermektedir. Ayrıca bazı öğretmenler "çocukların seviyesinde uygun siyer kitaplarının bulunmadığını" ve "büyükler için yazılmış olan siyer kitaplarının sadeleştirilerek kullanılabilceğini" ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 7,7'si Salih Suruç'un, % 6,5'i Diyanet İşleri Başkanlığının, % 5,1'i Reşit Haylamaz'ın, % 4,1'i Nurdan Damla'nın, % 2,9'u Osman Keskiöglü'nün, % 2,7'si Martin Lings'in ve % 1,6'sı M. Fethullah Gülen'in kitabını öğrencileri için uygun görmüşlerdir. Tablo 18'de önceki tabloda yer almayan yalnızca iki kitap bulunmaktadır ve sadece bu kitaplar çocuklar için yazılmış kitaplardır. Dolayısıyla öğrencilere yönelik kitap tavsiyesinde bulunan öğretmenlerin de yine yetişkinlerin seviyesine göre olan kitapları tercih ettikleri görülmektedir. Ortaya çıkan veriler, hem öğrencilerin seviyesine uygun kitapların yazılmasına hem de bu kitapların öğretmenlere ulaştırılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo.19. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler Dersini İşleme Konusunda Kendilerini Yeterli Hissetme

Mevcut alan bilgim seçmeli Temel Dini Bilgiler dersini işlememde yeterli olur?		
	N	%
Bazen	72	8,9
Çoğunlukla	423	52,5
Her zaman	305	37,8
Hiçbir zaman	6	,7
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 8,9'u mevcut alan bilgilerinin Temel Dini Bilgiler dersini vermede bazen, % 52,5'i çoğunlukla ve % 37,8'i her zaman yeterli olduğunu belirtmiş, % 0,7'si ise hiçbir zaman yeterli olmadığını ifade etmiştir. Tablodan da açıkça anlaşıldığı üzere, öğretmenlerin % 90,3'ü Temel Dini Bilgiler dersini işlemekte alan bilgilerinin yeterli olduğu kanaatinde dirler. Bu oran Kur'an-ı Kerim (%72,9) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (%83) derslerinden daha yüksek bir değere sahiptir.

Tablo.20. Öğretmenlerin Kendilerini En Yeterli Gördükleri Yeni Seçmeli Dersler

Yeni seçmeli derslerden kendinizi en yeterli gördüğünüz ders hangisidir?		
	N	%
Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı	175	21,7
Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı, Kur'an-ı Kerim	25	3,1
Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler	222	27,5
Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı, Temel Dini Bilgiler	60	7,4
Kur'an-ı Kerim	180	22,3
Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler	28	3,5
Temel Dini Bilgiler	116	14,4
Toplam	806	100,0

"Yeni seçmeli derslerden kendinizi en yeterli gördüğünüz ders hangisidir?" sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerden % 21,7'si Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı, % 3,1'i Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı ve Kur'an-ı Kerim, % 27,5'i Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler, % 7,4'ü Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı ve Temel Dini Bilgiler, % 22,3'ü Kur'an-ı Kerim, % 2,3'ü Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler ve % 14,4'ü Temel Dini Bilgiler şeklinde cevap vermişlerdir. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin % 27,5'i her üç derste de kendini

üst düzeyde yetkin görmektedir. Tek başına en yetkin hissedilen ders ise % 22,3 ile Kur'an-ı Kerim dersidir. Bu dersi % 21,7 ile Hz. Muhammed'in Hayatı dersi takip etmektedir. Burada ilginç olan sonuç ise öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersini vermede alan bilgilerinin yeterliliğinin sorulduğu soruya % 90 oranında "her zaman" ve "çoğunlukla" cevabını vermelerine karşın, Tablo 20'de bu oranın % 14,4'te kalmasıdır.

Tablo.21. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Hakkındaki Düşünceleri

Sizce Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine		
	N	%
Hem alan bilgisi hem öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmelidir.	476	59,1
Seçmeli dersler için hizmet içi eğitime gerek yoktur.	91	11,3
Seçmeli derslerin alan bilgisine yönelik hizmet içi eğitim verilmelidir.	57	7,1
Seçmeli derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmelidir.	182	22,6
Toplam	806	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 59,1'i hem alan bilgisi hem öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini, % 22,6'sı seçmeli derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini, % 7,1'i seçmeli derslerin alan bilgisine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmekte, % 11,3'ü ise hizmet içi eğitime ihtiyaç olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin % 72-90 aralığında seçmeli derslerde kendilerini yetkin hissetmelerine karşın, % 88,7'sinin hizmet içi eğitime ihtiyaç bulunduğunu ifade etmesi daha iyi hizmet etmeyi hedeflediklerini ve kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını göstermektedir. Tablo 21'de en yüksek oran % 59,1 ile hem alan bilgisi hem öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği görüşündedir. Bu durum öğretmenlerin her iki alanda da eksiklik hissettiklerini ve bu iki alana da yoğunlaşılması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca ikinci en yüksek oranın % 22,6 ile seçmeli derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği görüşüne ait olması, özel öğretim yöntemlerine biraz daha fazla ağırlık verilmesini gerektirmektedir.

IX. Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular yukarıda çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu bölümde önemli görülen bazı hususlara dikkat çekilip önerilerde bulunulacaktır.

Araştırmamıza ülkemizin çeşitli illerinden katılan öğretmenlerin % 29,5'i bayan, % 70,5'i erkektir. Hizmet süresi 1-5 yıl olanların oranı % 32,1, 6-10 yıl olanların oranı % 29,2, 11-20 yıl olanların oranı % 21, 21 ve üzeri olanların oranı ise % 17,7'dir. Katılımcıların % 8,9'u Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunu, % 21,8'i İlahiyat Fa-

kültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunu, % 67,2'si İlahiyat Fakültesi İlahiyat Bölümü mezunu ve % 2'si Yüksek İslam Enstitüsü mezunudur. Ayrıca bu öğretmenlerin % 21,8'i yüksek lisans, % 2'si doktora yapmıştır. Görev yaptığı kurum bakımından ise öğretmenlerin % 68,9'u ilk ve ortaokullarda, % 28,2'si ise liselerde görev yapmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında, Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda erkek öğretmenlerin kendilerini daha yetkin hissettikleri ve daha fazla tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. Araştırmanın diğer soruları için cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Hizmet süresi değişkenine göre, Kur'an-ı Kerim öğretimi konusunda en tecrübeli grup 21 ve üzeri hizmet süresine sahip olanlar, en tecrübesiz grup ise 6-10 yıl hizmet süresine sahip olanlardır. Hz. Peygamberin Hayatı hakkında kitap okuma oranı ile hizmet süresi arasında doğru orantı vardır. Hizmet süresi arttıkça, kitap okuma oranı da artmaktadır. Bu durum öğretmenlerin yıllar geçtikçe unuttukları bilgilerini tazeleme ihtiyacı hissettiklerini ve yeni kitaplar okuduklarını göstermektedir. Bu iki durumun dışında hizmet süresi değişkenine göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar oluşmamıştır.

Tecvit ve mahreç bilgisine sahip olma ve uygulama, Hz. Peygamberin Hayatını bilme, Temel Dini Bilgiler dersinin alan bilgisine sahip olma konularında kendini çok iyi ve iyi olarak nitelendirme bakımından en yüksek oran yüksek İslam enstitüsü mezunlarına aittir. Onları İlahiyat Fakültesi mezunları, İlahiyat fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunları ve Eğitim fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunları takip etmektedir. Bu durum Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarının kendilerini daha yetersiz hissettiklerini ortaya koymaktadır. Kendilerini yetersiz hissetme bakımından en yüksek oran Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü mezunlarına aittir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesi bakımından da sıralama değişmemektedir.

Öğretmenlerin % 76'sı eğitim ve ilahiyat alanları ile ilgili akademik dergileri takip etmemektedir. Buna karşın alanları ile ilgili ek kitapları okuyup geliştirmeleri takip eden öğretmenlerin oranı % 94,5'tir. Buna benzer bir sonuç ülkemizde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri üzerinde yapılan bir doktora çalışmasında da çıkmıştır. Zikredilen çalışmaya katılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin % 41,7'si mesleği ile ilgili süreli yayınları takip ederken, mesleği ile ilgili kitap okuma oranı % 84,3'tür [15]. Bu durum öğretmenlerin geliştirmeleri akademik dergiler yerine kitaplar vasıtasıyla takip ettiklerini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin çoğu tecvit ve mahreç konusunda kendilerini yeterli görmektedir. Fakat Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda bu oran düşmektedir. Tecvit ve mahreç bilgisine sahip olma bakımından kendilerini orta ve yetersiz olarak görenlerin oranı yaklaşık % 27 iken, Kur'an-ı Kerim öğretim yöntemleri konusunda bu oran % 33,5'e yükselmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini verecek öğretmenlerin üçte biri bu dersi öğretmek için kendini yeterli görmemektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 73,6'sı Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahiptir. Bu oran yüksek bir orandır ve öğretmenlerin öz algı oluşturmalarında etkisi olduğunu düşündürmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini işleyecek öğretmenlerin % 26,4'lük azımsanmayacak bir kısmı ise bu dersi ilk defa verecektir (Tablo 12).

Öğretmenler Hz. Muhammed'in Hayatı konusunda kendilerini tecvit ve mahreç bilgisine göre daha yeterli görmektedirler. Bu durumda öğretmenlerin Hz. Muhammed'in (sav) hayatı ile ilgili fakülteden sonra kitap okumaya devam etmelerinin etkisi vardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 2,4'ü fakülte öğreniminden sonra Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı hakkında 1 kitap, % 19,2'si 2-3 kitap, % 18,9'u 4-5 kitap ve % 58,6'sı 5'ten fazla kitap okumuşlardır. Ayrıca öğretmenlerin % 77,9'u son bir yıl içerisinde bir siyer kitabı okuduklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin % 73,6'sı Kur'an-ı Kerim öğretme tecrübesine sahipken Hz. Muhammed'in (sav) Hayatını Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri dışında anlatma tecrübesine sahip olanların oranı % 50,9'dur. Bu durum toplumumuzda Kur'an-ı Kerim öğretiminin yaygın olduğunu, buna karşın, siyer öğretiminin ikinci planda kaldığını göstermektedir. Seçmeli Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı dersi bu eksikliği giderme adına önemli bir fırsattır.

Öğretmenlerin % 31'i "Sizce yetişkinler için en iyi siyer kitabı hangisidir?" sorusuna hiçbir fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. "Sizce öğrencileriniz için en iyi siyer kitabı hangisidir?" sorusuna ise katılımcıların % 45'i hiçbir fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. Kitap tavsiyesinde bulunan öğretmenlerin çoğu ise yetişkinler için yazılan kitapları tercih etmişler; bir kısmı bu kitapların sadeleştirilerek kullanılması gerektiğini, bir kısmı ise çocuklara yönelik kaliteli siyer kitaplarının bulunmadığını ifade etmiştir. Ortaya çıkan veriler, hem öğrencilerin seviyesine uygun kitapların yazılmasına hem de bu kitapların öğretmenlere ulaştırılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen verilere göre, öğretmenlerin % 27,5'i her üç derste de kendini üst düzeyde yetkin görmektedir. Tek başına en yetkin hissedilen ders ise % 22,3 ile Kur'an-ı Kerim dersidir. Bu dersi % 21,7 ile Hz. Muhammed'in Hayatı dersi takip etmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 59,1'i hem alan bilgisi hem öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği görüşündedir. Bu durum öğretmenlerin her iki alanda da eksiklik hissettiklerini ve bu iki alana da yoğunlaşılması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca ikinci en yüksek oranın % 22,6 ile seçmeli derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği görüşüne ait olması, özel öğretim yöntemlerine biraz daha fazla ağırlık verilmesini gerektirmektedir.

Yukarıda ifade edilen verilerden yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Üniversite giriş sınavında yer alan katsayı uygulamasının kaldırılmasıyla birlikte, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi bölümlerine yaklaşık % 30 oranında İmam Hatip Lisesi mezunu olmayan öğrenciler de gelmeye başlamıştır. Bu öğrencilerin alan eğitimi bakımından zayıf bir müfredata sahip olan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi bölümlerinde gerekli alan bilgisine sahip olmaları zor görünmektedir. Bu durum İmam Hatip Lisesi mezunları için de geçerlidir.

Bu olumsuz durumun giderilebilmesi için İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi bölümleri kaldırılması ve İlahiyat Fakültelerinde 1998 yılından önceki gibi formasyon eğitiminin de dahil olduğu tek bir program uygulanması düşünülebilir. Fakat formasyon dersleri 3 ve 4. Sınıflara sıkıştırılmamalı ve mezun olduktan sonra bir yılda topluca verilmemelidir. Bu durum formasyon derslerinin bir formalite olarak algılanmasına ve ciddiye alınmamasına sebep

olmaktadır. Günümüzde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü öğrencileri alan derslerinde zayıf oldukları gibi ilahiyat fakültelerinden mezun olup farklı şekillerde formasyon eğitimi alan öğrenciler de pedagojik formasyon zayıflığına sahiptir. Bu nedenlerle pedagojik formasyon dersleri birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar her döneme yayılarak verilmelidir.

Pedagojik formasyon dersleri öğretmen olabilmek için bir formalite olarak değil, asli bir ders olarak görülmeli ve bu şekilde programda yer bulmalıdır. Ayrıca bu derslerin sadece öğretmen olacak öğrencilere değil Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev alacak öğrencilere de gerekli olduğu unutulmamalıdır. Çünkü yaz Kur'an Kursu düzenleyen imamların, Kur'an Kursu öğretmenlerinin de pedagojik formasyon derslerine ihtiyacı vardır.

Formasyon eğitimini içeren tek programlı ilahiyat fakültesi modelinin yanında, fakülte bünyesinde ismi sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi'ne endekslenmemiş bir din eğitimi bölümü de düşünülebilir.

Öğretmenlerin seçmeli derslerle ilgili en çok problem yaşayacakları alanlardan biri de bu derslere yönelik özel öğretim yöntemleridir. Bu nedenle öncelikli olarak Din Eğitimi alanında çalışan akademisyenlerin bu derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik bilimsel çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Ayrıca İlahiyat Fakülteleri programına seçmeli derslerin özel öğretim yöntemlerine yönelik dersler konulmalıdır.

Hali hazırda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yapan katılımcılar hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ülkemizde yapılan araştırmalara göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin yaklaşık % 80'i hizmet içi eğitim seminerlerine katılmakta, [16] katıldıkları hizmet içi eğitim seminerlerini verimli bulmamakta [17] ve bu eğitimleri akademisyenlerin vermesini istemektedirler [15]. Bu ihtiyacın giderilmesi adına İlahiyat Fakülteleriyle işbirliği yapılarak hizmet içi eğitimler düzenlenmeli ve yurt genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Hizmet içi eğitimlerde Din Eğitimi Tefsir, Kalam, İslam Hukuku vb. alanlarda uzmanlaşmış öğretim üyelerinden destek alınmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 24.
- [2] 2012/37 Sayılı Genelge
- [3] Ev, Halit. (2012). Yükseköğretimde Din Eğitimi, Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (Ed.) *Din Eğitimi* içinde (s. 213-242), Ankara: Gündüz Yayınları
- [4] Pedagojik formasyon eğitimi ilk olarak 1971 yılında İslami İlimler Fakültesi ve 1972 yılında İlahiyat Fakültesi ile Yüksek İslam Enstitülerine verilmeye başlanmıştır. Bknz: (Ev, Halit. (2003). *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*. İzmir: Tibyan Yayınları.
- [5] Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ve İlahiyat Bölümünün programları için Bknz: YÖK, *İlahiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları*, Temmuz 1998.
- [6] Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. (2012). Yüksek Öğretimde Din Eğitimi ve Öğretimi, Recai Doğan, Remziye Ege (Ed) *Din Eğitimi El Kitabı* içinde (s. 215-233). Ankara: Grafiker Yayınları.
- [7] Yükseköğretim Genel Kurulu’nun 27.08.2009 tarih ve 15 sayılı kararı
- [8] Danıştay Sekizinci Dairesi, 2010/2741 sayılı yürütmeyi durdurma hükmü.
- [9] 20215 Sayılı ve 4 Temmuz 1989 Tarihli Resmi Gazete.
- [10] Öztürk, Cemil (2005). *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, İstanbul: MEB Yayınları
- [11] Yüksek İslam Enstitüsü, İlahiyat Fakültesi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinin programları için Bknz: Aydın, Muhammed Şevki. (2000). *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, Kayseri: İBAV Yayınları.
- [12] Koç, Ahmet. (2011). “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretme-Öğrenme Sürecine İlişkin Yeterlilikleri”, R. Kaymakcan, (Ed.) *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi* içinde, İstanbul: DEM Yayınları.
- [13] Karasar, Niyazi. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- [14] Tanrıöğen, Abdurrahman. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayınları.
- [15] Öz, Ayhan. (2012). MEB Bünyesinde Düzenlenen Hizmet İçi Eğitimlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimine Katkısı. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [16] Koç, Ahmet. İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 136.
- [17] Öcal, Mustafa. Hizmet İçi Eğitim Kursları Hakkında Bazı Tespitler ve Teklifler, *Diyanet İlmî Dergi*, 1, 12.
- [18] Ayhan, Halis. (2004). *Türkiye’de Din Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları.
- [19] Ev, Halit. Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sistemi ve Din Öğretimi Alanına Öğretmen Yetiştirme, *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33, 26.



Bilal YORULMAZ / bilalyorulmaz@marmara.edu.tr

Bilal Yorulmaz was born in Kayseri in 1981. He graduated Marmara University Faculty of Theology. He got his master degree in 2003 and Phd in 2010 from the Department of Religious Education of the Institute of Social Sciences at Marmara University. He studied as a visiting scholar at Southern Methodist University in 2009 and at University of Nebraska Omaha in 2013. He is interested in Film and Religion, Educational Technologies and Material Design, Religious Education.